

УДК 331.1 : 332.2.021 : 339.137.2 (477)

ВПЛИВ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Є. Майовець, Ю. Зіньцьо

Львівський національний університет імені Івана Франка

У даній статті розглянуто вплив трудових ресурсів (персоналу, кадрів) у підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств. Виявлено причини скорочення чисельності зайнятих у аграрному секторі економіки України. Запропоновано шляхи підвищення престижності роботи в аграрній сфері та залучення висококваліфікованих кадрів.

Ключові слова: аграрне підприємство, конкуренція, конкурентоспроможне підприємство, трудові ресурси, фактори успіху, конкурентні переваги.

Питання конкурентоспроможності аграрних підприємств є одним найвагоміших у економічній політиці країни. Його актуальність зумовлюється глобалізаційними процесами та посиленням міжнародної конкуренції, а також відкритості національної економіки. Отже, проблематика підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки належить до стратегічних питань подальшого розвитку України. Володіючи конкурентними перевагами, аграрні підприємства, як на національному так і міжнародному ринках зможуть досягнути стабільного, динамічного розвитку в аграрній сфері.

Поняття конкуренції вивчали економісти різних часів. Теоретичним надбанням є наукові праці А.Сміта, Д.Рікардо, С.Брю, А.Маршала, Р.Фатхутдінова. Дослідженням аграрної сфери економіки, аграрних підприємств, трудових ресурсів займалося багато вчених. Зокрема, результати дослідження оприлюднені у працях таких вітчизняних економістів, як: Андрійчук В.Г., Гайдуцький П.І., Малік М.Й., Могильний О.М., Чикурова А.Д. та інші.

Основною метою нашого дослідження є з'ясування впливу трудових ресурсів на підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України.

Аграрна економіка - важлива підсистема національної економіки. Особлива роль аграрного виробництва зумовлена, по-перше, виробництвом продуктів харчування для задоволення потреб населення, по-друге, виробництвом сировини для промисловості, по-третє – забезпеченням валютних надходжень від реалізації сільськогосподарських продуктів на світовому ринку. [ст. 21, 5]. Україна має вигідні конкурентні переваги до ведення аграрного виробництва: сприятливі кліматичні умови, родючі землі та столітні традиції ведення сільського господарства.

Поняття "конкурентоспроможність" є надзвичайно містким і комплексним. В його основі лежить здатність витримувати змагальність у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на певному ринку. Конкурентоспроможність підприємства відображає переваги його діяльності, по відношенню до сукупності переваг типових підприємств (основних конкурентів). Сукупність фінансових, матеріальних, та інших

можливостей аграрних підприємств, обумовлюють їх здатність до ефективної роботи, і характеризують наявність такої ознаки як конкурентоспроможність.

Варто зазначити, що підприємства можуть мати рівень технологічного оснащення майже на однаковому рівні, але вони завжди по-різному будуть забезпечені фінансовими, інформаційними, технологічними, трудовими ресурсами, землею. Відмінність у забезпеченні вищепереліченими факторами виробництва, і становить стимул для подальшого змагання, основи поняття "конкуренція".

Ресурси суспільства, такі як трудові й природні – обмежені. Саме тому, ця обмеженість змушує робити певний вибір. В результаті чого необхідно ухвалювати раціональні рішення, щоб найповніше досягти власних цілей [ст.17, 4]. Краща забезпеченість ресурсами, безперечно вигідна позиція, але керівникам аграрних підприємств потрібно займатися найперше ресурсозберігаючою політикою.

У 2010 році на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (включаючи фермерські господарства), які використовували 21,6 млн.га сільськогосподарських угідь. У господарських товариствах зосереджено 49,1% цих угідь, у фермерських господарствах – 20,0%, у приватних – 16,0%, у виробничих кооперативах – 4,6%, у державних підприємствах – 2,6%, у підприємствах інших форм господарювання – 7,7%. Із загальної кількості підприємств близько 15 тис. становлять господарські товариства, приватні, державні та інші підприємства і кооперативи (крім фермерських господарств), з яких 15,8% підприємств мають площу до 100 га, 17,3% - від 100 до 500 га, 11,2% - від 500 до 1000 га, 14,1% - від 1000 до 2000 га, 18,8% - понад 2000 га. Середній розмір господарства становить 1169 га сільськогосподарських угідь. Станом на 1 січня 2011 року налічувалось вже 42 тис. фермерських господарств, у власності та користуванні яких знаходилося 4,3 млн. га сільгоспугідь, з них 4,2 млн. га ріллі [1].

Успішна конкурентоздатність підприємства залежить від певних ключових факторів, і за їх відсутності у конкурентів протягом певного періоду часу. Вони не є постійними, а навпаки мають здатність змінюватися. Наприклад, зміна життєвого циклу товару, зміна смаків та уподобань споживачів, або удосконалення виробництва. Виокремлюють такі групи параметрів конкурентоспроможності, як: економічні, технічні, та нормативні [6]. Фактори, які не можна змінити у короткостроковому періоді, відносно легко вирішується у довгостроковому періоді. У конкурентній політиці підприємства потрібно застосовувати свої сильні сторони, попередньо вивчивши слабкі сторони конкурента. Але, в будь-якому разі, не можна стверджувати про абсолютну конкурентоспроможність певного підприємства, як в національній економіці так і на міжнародних ринках. Одним з таких факторів успіху, який суттєво впливає на конкурентну діяльність підприємства - є трудові ресурси, його персонал і кадри.

Трудові ресурси – це частина працездатного населення, яка володіє необхідними здібностями та знаннями для здійснення корисної діяльності. Особливість людських ресурсів полягає в тому, що вони одночасно є і ресурсами для розвитку економіки, і людьми, споживачами матеріальних благ і послуг [ст. 33, 7]. На ринку праці існує певна особливість яка пов'язана із специфікою його об'єкта. Продавцями праці є люди працездатного віку, а покупцями – приватні або державні підприємства [ст.98, 3].

Конкурентоспроможність аграрного підприємства, суттєво залежить від його забезпеченості професійними і кваліфікованими трудовими ресурсами. Ефективне та раціональне управління ними, є одним із чинників що забезпечують високий рівень конкурентоспроможності аграрного підприємства.

Класифікація персоналу аграрного підприємства		
Залежно від умов найму працівників	висококваліфіковані	робітники, які мають професійну підготовку та значний досвід роботи за набутою професією і виконують складні, особливо складні роботи.
	кваліфіковані	робітники, які мають короткотермінову підготовку на виробництві, але значний стаж роботи за набутою професією і виконують складні роботи та обслуговують просте устаткування.
	малокваліфіковані	робітники, які мають короткотермінову підготовку на виробництві, незначний стаж роботи і виконують прості за складністю роботи.
Залежно від умов найму працівників	некваліфіковані	робітники, які не мають певної спеціальної підготовки і виконують найпростіші за складністю роботи.
	Постійні працівники	члени підприємства або прийняті на роботу по найму на тривалий термін без його точного визначення.
	Тимчасові Працівники Сезонні Працівники	робітники яких зараховують до складу трудового колективу тимчасово на термін до двох місяців. зараховують до складу трудового колективу на термін від двох до шести місяців для виконання сезонних робіт.
Персонал підприємства залежно від сфери трудової діяльності	зайняті у сільськогосподарському виробництві	зайняті у рослинництві, тваринництві, поточним ремонтом будівель і споруд виробничого сільськогосподарського призначення, працівники транспорту (персонал основної діяльності).
	зайняті у підсобних промислових виробництвах	працівники переробних цехів, цегельних заводів, столярень, працівники майстерень по ремонту техніки та працівники транспорту.
	Зайняті в обслуговуючих виробництвах	працівники складів, матеріально-технічного постачання, працівники, які здійснюють капітальний ремонт будівель і споруд несільськогосподарського призначення.

Джерело: Складено на основі [с.218-220, 2].

Є декілька причин скорочення чисельності зайнятих у аграрній сфері економіки:

1. Нерозвинутість інфраструктури сільських територій;
2. Низька ефективність аграрної галузі порівняно із іншими сферами національної економіки;
3. Низькі доходи зайнятих в аграрному виробництві;
4. Недостатність державної фінансової підтримки аграрної сфери.

Процес урбанізації, збільшення чисельності жителів міст, також призводить до істотного скорочення кількості працівників у аграрній сфері економіки (таблиця 1).

Наукові дослідження засвідчують що, на пропозицію праці впливає низка чинників, передусім свобода вибору власника ресурсу "праця" та ціна праці (пропозиція праці прямо залежить від ціни на неї), а також демографічна ситуація в країні, рівень втручання держави в економіку, трудові спілки, імміграційні процеси тощо [ст.98-99, 3].

Все вищесказане і створює певний "фон", який істотно впливає на вибір даної професії, і на не конкурентоспроможність аграрної праці. Водночас персонал становить великий резерв підвищення ефективності аграрного бізнесу та досягнення підприємством конкурентних переваг.

Таблиця 1

Поділ міського та сільського в загальній кількості населення (станом на 1 січня 2011р.)

	Кількість наявного населення		
	всього, тис. осіб	у тому числі	
		Міське	Сільське
1990	51838,5	34869,2	16969,3
1995	51728,4	35118,8	16609,6
2000	49429,8	33338,6	16091,2
2002*	48457,1	32574,4	15882,7
2005	47280,8	32009,3	15271,5
2010	45962,9	31524,8	14438,1
2011	45778,5	31441,6	14336,9

* За даними Всеукраїнського перепису населення станом на 5 грудня 2001 року.

Джерело: <http://ukrstat.gov.ua/>

У 21 столітті продовжується скорочення чисельності зайнятих у цьому надважливому для України секторі економіки. Ця тенденція є притаманною для найбільш конкурентоспроможних регіонів країни, таких як: Черкащина, Хмельниччина, Вінничина, Дніпропетровщина. Низький рівень заробітної плати праці в сільському господарстві спричиняє до того що потенційні працівники шукатимуть роботу в інших сферах національної економіки або через ведення особистого селянського господарства.

Важливою проблемою залишається залучення висококваліфікованих трудових ресурсів є їх низька мобільність та старіння сільського населення. Агровиробництвом займаються зазвичай люди похилого віку, пенсіонери, які практично не реагують на кон'юнктурні зміни на ринку, не в силі пристосовуватися до ринкових змін. Сільська молодь, що становить значну частку працюючого населення віддає перевагу праці у виробничій сфері, на теренах нашої країни, або за кордоном. Найбільше покидають нашу країну кваліфіковані молоді робітники, переважно з вищою освітою, стажем роботи.

На стимулювання зайнятості у аграрній сфері економіки України, суттєво впливають такі чинники як, соціальні, економічні, екологічні та інші чинники:

умови праці,
розмір заробітної плати,
можливість кар'єрного (професійного) росту,
місце розташування підприємства та природнокліматичні умови.

Врахування їх впливу дозволить закріпити кадри. Необхідно провадити фінансування з державного бюджету наукових досліджень у сфері агробіотехнологій, селекції сільськогосподарської продукції, забезпечення її конкурентоспроможності; навчання і підвищення кваліфікації кадрів з метою підвищення ефективності та продуктивності праці; запровадження грантових програм у вищих навчальних закладах з метою підтримки молодих науковців.

Ситуація в сфері аграрної зайнятості України залишається складною і такою що потребує негайного вирішення. Величезна кількість потенційних працівників та керівників аграрних підприємств, уникають роботи в сільськогосподарському виробництві, насамперед через низький рівень заробітної плати. Тим самим різко скорочується рівень конкурентоспроможності аграрних підприємств як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках. Однак, Україна має всі можливості для

формування якісного аграрного трудового потенціалу який спричинятиме перетворення агропромисловості у високоефективну сферу економіки.

1. Аналітичні матеріали. Сільське господарство України у 2010 році. [Режим доступу]. Доступно з: <<http://ukrstat.gov.ua/>>
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-е вид., доп. і перероблене / В.Г.Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. - с.624
3. Економічна теорія: Вступ, Макроекономіка, Мікроекономіка. Навчальний посібник. За ред. О.З. Ватаманюка. – Львів, "Інтелект-Захід", 2011. – С. 655.
4. Економічна теорія: макроекономіка і мікроекономіка. Навчальний посібник. За ред. З.Г. Ватаманюка, С.М. Панчишин. – К.: Видавничий Дім "Альтернативи", 2005. – 606 с.
5. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин: Навчальний посібник / Євген Йосипович Майовець. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 276 с.
6. Про групи параметрів конкурентоспроможності. [Режим доступу]. Доступно з: <http://www.vuzlib.net/strat_upr/25.htm>
7. Чикурова А.Д. Стратегія управління персоналом в аграрному секторі економіки. Монографія / Алла Дмитрівна Чикурова. – Кам'янець-Подільський. 2010. – 428 с.

INFLUENCE OF LABOUR RESOURCES IS ON INCREASE OF COMPETITIVENESS OF AGRARIAN ENTERPRISES OF UKRAINE

Ye. Mayovets, Y. Zintso

Ivan Franko National University of Lviv

This article examines the impact of labour resources (personnel, training) to increase the competitiveness of agrarian enterprises. Reasons of reduction of quantity of busy are educed in the agrarian sector of economy of Ukraine. The ways of increase of prestige of work in an agrarian sphere and bringing in of highly skilled shots are offered.

Key words: agrarian enterprise, competition, competitive enterprise, labour resources, factors of success, competitive advantage.

ВЛИЯНИЕ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ НА ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Е. Майовець, Ю. Зінцьо

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

В данной статье рассмотрено влияние трудовых ресурсов (персонала, кадров) в повышении конкурентоспособности аграрных предприятий. Осуществлен поиск причин сокращения численности занятых в аграрном секторе экономики Украины. Предложены пути повышения престижности работы в аграрной сфере и привлечения высококвалифицированных кадров.

Ключевые слова: аграрное предприятие, конкуренция, конкурентоспособное предприятие, трудовые ресурсы, факторы успеха, конкурентные преимущества.